

УДК 347.1

Валентина Антонівна Васильєва,*завідувач кафедри цивільного права**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,**доктор юридичних наук, професор***ЩОДО КАТЕГОРІЇ КОРПОРАТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Окрім речей матеріального світу, на сьогодні матеріальними цінностями є інші життєві субстанції. Це – інтелектуальна власність, інформація, комерційна власність, якою є товарно-розпорядчі документи, складські свідоцтва, боргові розписки і майнові права, які на сьогодні займають окреме місце серед об'єктів цивільних прав.

Майнове право, будучи самостійним об'єктом різних видів цивільних правовідносин, перебуває у специфічних системних зв'язках кількох рівнів: 1) є елементом системи «цивільне правовідношення» (внутрішнього правовідношення) як складова його змісту, в межах якого існує як суб'єктивне право, 2) як право, встановлене щодо речі – іншого об'єкта цивільних прав. Майнове право при певних умовах об'єктивується як об'єкт відчуження, користування, і стає самостійним елементом у системі об'єктів цивільних прав.

Слід констатувати, що процес появи майнового права як об'єкта супроводжується складним правовим взаємозв'язком суб'єктів стосовно матеріальних чи нематеріальних благ, а динаміка цих зв'язків слугує підставою виникнення майнового права як об'єкта. Особливо слід зазначити таку властивість майнового права як його інтеграційні якості в системі об'єктів, оскільки воно інтегрує певні блага (речі, об'єкти інтелектуальної власності) та правові можливості щодо них у певний об'єкт – суб'єктивне право.

Створення корпорації призводить до виникнення корпоративних відносин між учасниками корпорації та корпорацією. Головним економічним змістом корпоративних відносин є відносини власності. Таким чином, передаючи майно до статутного капіталу, засновник корпорації набуває прав в межах корпоративних відносин. Суб'єктивні корпоративні права об'єктивуючись, наділяють суб'єкта певними повноваженнями (міновими цінностями) і виступають в обороті як цілісний об'єкт, як майнове благо, що має вартісну оцінку. Тим самим, сприяючи конструкцію «право на право», ми визнаємо приналежність блага визначеному суб'єкту, і, відповідно, – право власності на різновид безтілесного майна – корпоративне право. Отже, така вартісна субстанція як корпоративні права є об'єктом права власності учасників корпоративних відносин. Титульний володілець корпоративних прав набуває усіх повноважень власника щодо управління та розпорядження ними.

На сьогодні теорію корпоративних прав як оборотних вартісних об'єктів визнають переважна більшість науковців, що досліджують сферу корпоративного права. Ю. М. Жорнокуй зазначає, що одним із напрямів розширення кола об'єктів права власності є розробка та використання концепції «безтілесного майна», під яким розуміють права, що мають вартість і грошову оцінку. Більше того, як зазначає автор, такі права у підприємницьких організаціях слід сприймати як один оборотоздатний об'єкт [1, с. 133]. В. Л. Яроцький висловлює презумпцію щодо розгляду сукупності правових можливостей, посвідчених цінним папером, як єдиного комплексного суб'єктивного права [2, с. 218].

Для корпоративної власності притаманні загальні ознаки власності, але очевидні особливості цього майна створюють передумови для виділення корпоративної власності як окремої субстанції абсолютного права – квазівласності. Саме ця категорія створена у

результаті схрещування і взаємопроникнення різних форм володіння, користування та розпорядження майном (майновими правами) в результаті створення корпорацій – виникнення складних правовідносин в межах яких відбувається не тільки виникнення нового суб'єкта – власника, але і передача йому у власність майна, а натомість – виникнення нової майнової субстанції власності – майнових корпоративних прав. На думку С. О. Сліпченка майновий характер цінності об'єкта проявляється в його економічній ціні. Об'єкт в економічному розумінні постає товаром, а майновий інтерес забезпечується можливістю отримувати з нього мінову вартість. Ціна в такому випадку формується виходячи з теорії цінності, тобто не з вартості (собівартості, видатків), а з попиту та пропозиції [3, с. 276].

Титульність власника на корпоративні активи посвідчується акціями, сертифікатами, свідоцтвами, витягами з реєстру, установчими документами. Кожен із цих правопосвідчувальних документів містить інформацію про відсоток корпоративних прав у майні корпорації – частку.

Коли ми ведемо мову про частки у корпоративній власності, то слід розуміти не частки у статутному капіталі, оскільки він цілком належить іншому суб'єкту корпоративних відносин і вплив на його режим є визначений учасниками, а об'єми економічних можливостей учасника. Вони є співвимірними до розміру їх вкладів, але можуть і перерозподілятися відповідно до їх домовленостей або відповідно до закону. Разом із об'ємом економічних можливостей учасників розподіляється і грошовий еквівалент та встановлюються ідеальні частки, які є необхідними для його визначення. Іншими словами, частка – це облікова одиниця, яка є визначальною при визначенні впливу на управління корпорацією при розподілі майнових благ корпорації, як в процесі її діяльності, так і в процесі ліквідації. Насправді ж частка є сукупністю прав учасника товариства, зазначає С. І. Шимон [4, с. 83–84]. Об'єктом права власності, а, відповідно, й об'єктом цивільних відносин є не сам документ – цінний папір, а права які ним посвідчуються.

Як ні в якому іншому, у корпоративному правовідношенні власності проявляється весь спектр повноважень, що складають зміст суб'єктивного права власника корпоративних прав. Слід відмітити, що у сучасних економічних реаліях звична для правників тріада повноважень власника є завузькою для характеристики усіх «власницьких можливостей». Особливо це яскраво проявляється тоді, коли ми переходимо до характеристики повноважень на інші (неречові) об'єкти прав.

З цього приводу, слід підтримати думку, висловлену в монографії С. І. Шимон, яка зазначає що вичерпний перелік повноважень щодо конкретного об'єкта не може бути встановлений на законодавчому рівні, оскільки владування особи над річчю дає можливість їй самій створювати для себе повноваження. Автор запропонувала власне бачення переліку повноважень суб'єкта-власника щодо майнового права як нематеріального об'єкта, зокрема: право владарювання (що означає належність особі певного права та контролю над ним), право здійснення (реалізація позитивного змісту права), права розпорядження (можливість відчуження права, передачі його іншій особі) [4, с. 83–84]. Погоджуючись із запропонованим, слід підкреслити, що для власника такого нематеріального об'єкта як корпоративне право особливо важливо виділити такі повноваження як управління та привласнення. Реалізація повноважень власника корпоративних прав через категорії управління та привласнення підкреслює особливе місце цього об'єкту серед оборотоздатних об'єктів цивільних прав та акцентує увагу на меті набуття його у власність.

Отже, така вартісна субстанція як корпоративні права є об'єктом права власності учасників корпоративних відносин. Приміряючи правовий режим права власності щодо «тілесних» та «безтілесних» об'єктів, слід констатувати дещо обмежені властивості

останніх. Повноваження власника корпоративних прав є дещо вужчими в порівнянні з абсолютністю прав власника у класичному розумінні і співвідносяться як загальне та особливе. Це пояснюється тим, що корпоративні права здійснюються в межах корпоративної правоздатності, яка є спеціальною щодо цивільної правоздатності.

Список бібліографічних посилань:

1. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект: монографія. Харків: Право, 2015. 532 с.
2. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): монографія. Харків: Право, 2006. 544 с.
3. Слипенченко С. О. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица: монография. Харьков: ФОРМ Мичурина Н. А., 2011. 336 с.
4. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 663 с.

Одержано 24.04.2017

УДК 347.711:004.738.5

Олена Сергіївна Кізлова,

професор кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»,

доктор юридичних наук, професор

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОГОВІР ЯК ПРАВОВИЙ СПОСІБ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

В останні роки найбільш динамічно розвиненим сегментом економічної активності господарюючих суб'єктів у всьому світі стає електронний бізнес або, як його ще називають, «електронна комерція», «електронна торгівля», електронна економічна діяльність. У доктрині застосовуються різні визначення «електронної торгівлі», яке частіше співвідноситься з поняттям «електронна комерція», але вважається більш вузькою категорією. Так, наприклад, одні автори розглядають електронну торгівлю як підсистему внутрішньої торгівлі та як вид особливої торговельної діяльності. У першому випадку електронна торгівля є «сукупність комерційних організацій, для яких оптові і роздрібні операції з купівлі-продажу товарів в електронній формі є основним і професійним видом електронної економічної діяльності. З точки зору комерційного права електронна торгівля як вид діяльності – це багатофункціональна професійна діяльність по формуванню товарних потоків, розширення і освоєння нових ринків збуту, встановлення міжнародних, регіональних договорних зв'язків по поставкам, накопичення товарних запасів тощо» [1].

Інші автори пропонують ототожнювати поняття «електронна торгівля» та «електронна комерція» [2].

Треті автори вважають, що поняття «електронна комерція» включає в себе поняття «електронна торгівля». Під електронною комерцією пропонується розуміти сукупність всіх операцій (не тільки торгових) між підприємцями і всіма їх контрагентами, що здійснюються за допомогою інформаційних технологій [3].

Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронну торгівлю 1996 року широко трактує поняття «electronic commerce», включаючи в нього як договірні (в тому числі підприємницького